

■ Вірляна Ткач

У листопаді 2021-го я була в Харкові й працювала над новою постановкою Yara Arts Group «Радіо 477!» зі Сергієм Жаданом, моїм улюбленим українським письменником, який цього року отримав чотири престижні міжнародні літературні премії. Сергій живе в Харкові й поділяє моє захоплення харківським авангардом 1920-х рр. Кілька літ тому я знайшла ноти, які виявилися диригентською партитурою легендарного джазового мюзиклу, поставленого в Харкові 1929-го. Партитура вважалася втраченою під час сталінських чисток. Це надихнуло нас на нову виставу.

1929 року театр «Березіль» створив джазову музичну постановку про Харків «Алло, на хвилі 477!». Запальні пісні, шалені танці, фантастична сценографія та казкові костюми захопили публіку, але не сподобалися партійним начальникам. Незабаром постановку вилучили з репертуару. Диригентська партитура, яку я знайшла, містила майже 300 сторінок нот і майже жодного тексту, за винятком однієї пісні — «Харків, Харків». Жадан запропонував створити виставу про групу людей, які зараз намагаються зробити нову театральну постановку про Харків. За основу ми взяли базову структуру вистави 1929-го, з оригінальної програми. Я запросила Ентоні Колмана, легендарного нью-йоркського піаніста, створити нову музику, натхнену оригінальною музикою Юлія Мейтуса.

Я — художня керівниця театральної групи Yara Arts Group при всесвітньо відомому експериментальному театру La MaMa у Нью-Йорку. На репетиціях ми створюємо оригінальні театральні вистави з фрагментів поезії, текстів, пісень та історичного матеріалу зі Сходу, особливо з України. Наша перша вистава 1990 року була про Леся Курбаса, українського режисера, який заснував театр «Березіль». Відтоді ми створили понад 40 театральних вистав, 25 із яких ґрунтуються на матеріалі з України. Вважаю, що культура — це діалог зі сучасниками, а також із мистецтвом і митцями

Сергій Жадан

Ентоні Колман дирижує Meitus concert

Вірляна Ткач

«Радіо 477!»

від мистецької групи «Яра»

Виставка фото Курбаса

Сюзен Гванг

Акіко Хірошіма

нашого минулого. Ми стаємо частиною української культури, коли вступаємо з нею в активний діалог. Yara робить шедеври української культури доступними для нашої англомовної аудиторії, перекладаючи їх та вбудовуючи в культурний контекст. Таким чином люди, не знайомі з українською культурою, можуть глибше її оцінити.

2018-го Yara стала співпродюсером серії музейних виставок про Леся Курбаса в Україні, зокрема, «Курбас у Харкові» в Ермілов-центрі. Наші дизайнери Вальдемарт Ключко та Євген Копйов відтворили фантастичну сценографію Вадима Меллера для постановки джазового мюзиклу «Березоля» 1929 року. Ця декорація стала центром нашої виставки й улюбленим місцем для селфі у місті, а наші регулярні заходи про Курбаса й аванґард 1920-х зібрали в Ермілов-центрі сотні глядачів. Восени ми відкрили виставку «Курбас: нові світи» у «Мистецькому арсеналі» в Києві — найбільшому мистецькому центрі України. Нашу виставку відвідало більше як 20 тис. глядачів. Наші заходи передбачали музичний концерт із Ентоні Колманом і 18 молодими музикантами з Харкова, які під диригуванням Ентоні грали музику з партитури Мейтуса, уперше з 1929 року. Люди були в захваті від виступу й чудових світлових кіл з відтвореної сценографії. Того дня ми вирішили продовжити цей проєкт як театральну виставу.

Пандемія коронавірусу зупинила наші плани.

Але минулого листопада ми провели нашу першу майстерню в Харкові зі сімома місцевими акторами та шістьма музикантами. Завдяки Харківському літературному музею, я отримала резиденцію в будинку «Слово», де проживали митці, які створили оригінальну виставу 1929 року, — Лесь Курбас, Вадим Меллер і головний сценарист вистави Майк Йогансен. Ми жили в резиденції разом з Ентоні Колманом і Вальдемартом Ключком, за кілька кварталів від нас жив Сергій Жадан. Щоранку ходили до нашого репетиційного приміщення в Харківському обласному центрі культури і мистецтв, крокуючи шляхом митців, які створили оригінальну виставу. Увечері часто зупинялися в театральному музеї театру Шевченка, який в 1920-х рр. був «Березолю». Ентоні Колман читав лекцію в консерваторії ім. Котляревського, де навчався Мейтус, коли почав працювати з Курбасом.

Нас надихала близька фізична присутність минулого в Харкові, а також могутня енергія міста й надія на майбутнє. Це знайшло своє відображення в першій частині Radio 477!, яку ми створили в Харкові у листопаді 2021-го. Наслідуючи структуру оригінальної вистави 1929 року, наша постановка має сцену в Харкові біля афіші, що сповіщає про нову виставу, сцену в новому універмазі, у парку та в театрі. У нас навіть є сцена з крадіжкою, як і в оригіналі. Ми назвали наш спектакль «Радіо 477!» на честь

першої радіостанції в Харкові. Ми хотіли відчувати наші стосунки з 1920-ми, коли всі були зайняті танцями, але темні часи були вже за рогом. Ми не усвідомлювали, наскільки правдивим і актуальним це стане для нашої постановки та нашого часу.

Уберезніц.р. ми мали провести другу майстерню в Харкові, але в Україну вторглась Росія. Через кілька днів після вторгнення Yara організувала акцію Stand with Ukraine за участю Євгена Гуца та багатьох митців міста в Українському музеї Нью-Йорка. Далі було багато таких подій. Жадан залишився в Харкові організовувати гуманітарну допомогу. Він закликав нас продовжувати роботу над нашим театральним проєктом. Ми завжди планували залучити в нашу виставу різноманітну команду ньюйоркців із Yara Arts Group. Цієї весни провели з ними другу майстерню в театрі La MaMa й виступили на фестивалі, присвяченому Вацлаву Гавелу в Bohemian National Hall на Мангеттені.

Кілька днів по тому Сергій Жадан написав у Facebook: «Я писав слова, намагаючись уявити, що свого часу хотів сказати автор оригінального лібрето Майк Йогансен, а легендарний джазовий музикант Ентоні Колман працював із нотами батька українського джазу Юлія Мейтуса, додаючи їм сучасного звучання. Вийшла щемка й іронічна харківська вистава — про Харків як столицю джазу й конструктивізму, місто театрів і бізнесу, про

любов, пристрасті й політику. У виставі було багато співу, музики та радіо. Одне слово, мало вийти сатирично-ліричне ревію про місто, яке проступає з минулого, так чи інакше впливаючи на майбутнє».

Ми мали продовжити роботу цієї весни, знову ж таки в Харкові. Наразі це неможливо, тому працюємо з американськими акторами.

Але я ось думаю — добре, що зараз в Іст-Віллідж на театральній сцені співають про Харків, згадують Йогансена та Мейтуса, розповідають про український аванґард, про шалене й не до кінця зрозуміле місто на Лопані. Нам потрібно говорити про себе, потрібно себе пояснювати. І без джазу тут ніяк не обійтись.

В 1920-х Лесь Курбас разом із театром «Березиль» робив інноваційні постановки, щоби створити сучасну міську культуру України, яка б вийшла за межі важкого минулого й заснувала нову яскраву українську громаду в місті. Він зробив це з різноманітною групою артистів, які шукали натхнення в Європі, Америці та джазі. Сам Курбас походив зі Західної України (яка в 1920-х входила до складу Польщі) і здобув освіту у Відні. Вадим Меллер, геніальний дизайнер «Березоля», народився в Санкт-Петербурзі й мав шведське походження. Він здобув освіту в Києві та Мюнхені, де виставляв своє мистецтво разом із Кандинським, Клеє та художниками зі «Синього вершника», найбільш інноваційної візуальної групи в Німеч-

чині до Першої світової війни. Юлій Мейтус, композитор 15 постановок «Березоля», походив із єврейської родини, яка проживала в Центральній Україні. Навчався музики в Генріха Нейгауза та в музичному інституті в Харкові, де очолив перший джазовий оркестр. Усі його партитури для театру «Березиль» уважалися знищеними, поки ми не знайшли партитуру для «Алло, на хвилі 477!». Головну роль у харківському «Березолі» виконувала Валентина Чистякова, росіянка зі Санкт-Петербурга, а головні актори Йосип Гірняк Мар'ян Крушельницькій, як і Курбас, були зі Західної України. Майк Йогансен був латиського походження і народився в Харкові. Курбас зібрав цю дивовижно різноманітну групу митців, аби ті допомогли йому створити сучасну міську українську культуру в Харкові. На жаль, багато з цих людей, як і їхні роботи, були знищені під час радянських репресій 1930-х. «Радіо 477!» — це нова театральна постановка, заснована на історії, але про наші теперішні стосунки з минулим, яке водночас сповнене світла й завжди на межі темряви.

Наразі ми проводимо репетиції «Радіо 477!» у студії La MaMa. Створюємо нові сцени й репетируємо музику Ентоні. Ми представимо нашу роботу 19 і 20 серпня ц. р. у PS21 (2980 NY-66, Chatham, NY 12037). Приходьте на нашу виставу в цьому прекрасному новому театральному просторі. Нещодавно The New York Times назвала PS21 «форпостом аванґарду в Долині Гудзон», [який] представляє роботу, що кидася виклик і запрошує водночас». Багато українців любить відпочивати в цій частині штату Нью-Йорк улітку. Місто Чатгем лежить за кілька хвилин їзди від Гантера, Нью-Палтз, Олбані. Це кілька кроків від пластового табору «Вовча тропка» в East Chatham. Додаткова інформація на yaraartsgroup.net.

Приходьте побачити роботу Yara. Розмовляйте щодня зі сусідами про війну в Україні. Посилайте гроші у Благодійний фонд Сергія Жадана через Razom та іншим організаціям, які зараз підтримують боротьбу України за демократію й свободу.